

Γιατί είναι σημαντική η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ & ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Ζοζέπ ΜΠΟΡΕΛ

*Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής
& Πολιτικής Ασφαλείας και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*

Δεκέμβριος 2020
Policy Brief #141/2020

Γιατί είναι σημαντική η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία

Copyright © 2020 | All Rights Reserved
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Τηλ.: 210 7257 110 | Fax: 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.

Ζοζέπ ΜΠΟΡΕΛ

Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής & Πολιτικής Ασφαλείας και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Περίληψη

- Η στρατηγική αυτονομία γεννήθηκε στο πεδίο της αμυντικής βιομηχανίας και, για μεγάλο χρονικό διάστημα, περιοριζόταν μόνο σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας.
- Η κρίση της COVID-19 αποκάλυψε τον θεμελιακά ασύμμετρο χαρακτήρα της αλληλεξάρτησης, καθώς και τον ευάλωτο χαρακτήρα της Ευρώπης. Η επιστήμη, η τεχνολογία, το εμπόριο, τα δεδομένα, οι επενδύσεις γίνονται σταδιακά πηγές και μέσα ισχύος στη διεθνή πολιτική.
- Η Ευρώπη έχει να αντιμετωπίσει σήμερα ορισμένες συγκρούσεις ή εντάσεις στην περιφέρειά της, στο Σαχέλ, στη Λιβύη και στην Ανατολική Μεσόγειο. Κατά συνέπεια, πρέπει να καλύψουμε πολλές ελλείψεις και κενά όσον αφορά τις ικανότητές μας και να είμαστε παρόντες και ενεργοί στις περιοχές όπου διακυβεύονται τα συμφέροντά μας.
- Μόνο μια πιο ικανή, και ως εκ τούτου πιο αυτόνομη Ευρώπη, μπορεί να συνεργαστεί ουσιαστικά με την κυβέρνηση του Τζο Μπάιντεν, ώστε η πολυμέρεια να ανακτήσει τον σπουδαίο ρόλο της.
- Τα διακυβεύματα της στρατηγικής αυτονομίας δεν περιορίζονται στην ασφάλεια και την άμυνα. Αφορούν ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως το εμπόριο, η χρηματοδότηση και οι επενδύσεις.

Εισαγωγή

Τελευταία έχει συζητηθεί πολύ, και έχουν διατυπωθεί και ορισμένες διαφωνίες, σχετικά με την έννοια της στρατηγικής αυτονομίας. Είναι καιρός να ξεκαθαρίσουμε τι ακριβώς σημαίνει για μας αυτή η έννοια και πώς μπορεί να βοηθήσει τους Ευρωπαίους να είναι κύριοι του εαυτού τους σε έναν ολοένα και πιο σκληρό κόσμο.

Η συζήτηση σχετικά με την «ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία» προκάλεσε πρόσφατα πολλές αντιπαραθέσεις. Ας καλωσορίσουμε αυτή τη συζήτηση, διότι είναι ανάγκη να ξεκαθαρίσουμε το ζήτημα, να αποσαφηνίσουμε τις αμφισημίες, και να διατυπώσουμε συγκεκριμένες προτάσεις για το πώς μπορούμε να προχωρήσουμε.

Ορισμένοι βλέπουν στη στρατηγική αυτονομία μια ψευδαίσθηση που είναι καλύτερο να εγκαταλείψουμε, ιδίως μετά τη νίκη του Τζο Μπάιντεν. Άλλοι βλέπουν μια πολιτική αναγκαιότητα που πρέπει να επιδιωχθεί περισσότερο από ποτέ. Κάπου ενδιάμεσα, κάποιοι τρίτοι υποστηρίζουν ότι πρέπει να αποφύγουμε παλιές αντιπαραθέσεις θεολογικού χαρακτήρα και να δώσουμε πρακτικό περιεχόμενο σε αυτές τις λέξεις. Συμφωνώ μαζί τους.

Εξετάζοντας το ζήτημα, δεν μπορώ ν' αντισταθώ στον πειρασμό να παραφράσω έναν μεγάλο Γάλλο συγγραφέα, τον Μοντεσκιέ, και το διάσημο σατιρικό του κείμενο με τίτλο *Πώς μπορεί κανείς να είναι Πέρσης;* «Ω! Να 'σαι στρατηγικά αυτόνομος — πρέπει να 'ναι εξαιρετικό! Πώς μπορούμε να γίνουμε στρατηγικά αυτόνομοι;» Ιδού η απορία.

Σύντομη ιστορία μιας κοινώς αποδεκτής έννοιας

Η έννοια δεν είναι καινούρια, το αντίθετο: η στρατηγική αυτονομία αποτελεί τμήμα της κοινώς αποδεκτής γλώσσας της ΕΕ εδώ και πολύ καιρό. Γεννήθηκε στον πεδίο της αμυντικής βιομηχανίας και, για μεγάλο χρονικό διάστημα, περιοριζόταν μόνο σε ζητήματα άμυνας και ασφάλειας. Και σ' αυτό οφείλεται εν μέρει το πρόβλημα.

Για αρκετό καιρό, η συζήτηση περιοριζόταν σε μια σύγκρουση μεταξύ εκείνων για τους οποίους η στρατηγική αυτονομία ήταν ένα μέσο για την ανάκτηση του πολιτικού χώρου που είχαν καταλάβει Ηνωμένες Πολιτείες — και των άλλων (δηλαδή των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών) για τους οποίους η στρατηγική αυτονομία έπρεπε να αποφευχθεί ακριβώς λόγω του φόβου μήπως επιταχυνθεί η αμερικανική απεμπλοκή.

«Όπως αποκάλυψε η πανδημία COVID-19, η στρατηγική αυτονομία έχει επεκταθεί σε νέα θέματα οικονομικού και τεχνολογικού χαρακτήρα.»

Έκτοτε, η στρατηγική αυτονομία έχει επεκταθεί σε νέα θέματα οικονομικού και τεχνολογικού χαρακτήρα, όπως αποκάλυψε η πανδημία COVID-19. Ωστόσο, η διάσταση της ασφάλειας παραμένει κυρίαρχη και ευαίσθητη. Κάθε φορά που αναφέρω την «ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία» κάποιος σηκώνει το χέρι και ρωτά: «Και με το NATO τι θα γίνει;», αποδεικνύοντας ότι οι δύο έννοιες εξακολουθούν να θεωρούνται αντίθετες. Ας θυμηθούμε λοιπόν ορισμένα βασικά δεδομένα.

Το Συμβούλιο είχε ήδη χρησιμοποιήσει την έννοια αυτή, τον Νοέμβριο του 2013, σε σχέση με την αμυντική βιομηχανία, προκειμένου να ενισχύσει την ικανότητα της ΕΕ να καταστεί καλύτερος εταίρος μέσω της ανάπτυξης της ΚΠΑΑ. Τον Μάιο του 2015, το

“Όπως αποκάλυψε η πανδημία COVID-19, η στρατηγική αυτονομία έχει επεκταθεί σε νέα θέματα οικονομικού και τεχνολογικού χαρακτήρα.”

Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων είχε χρησιμοποιήσει την ίδια ορολογία. Η έννοια αναπτύχθηκε περαιτέρω στη συνολική στρατηγική της ΕΕ του 2016, με σαφή αναφορά σε ένα «κατάλληλο επίπεδο στρατηγικής αυτονομίας».

Πιο κοντά από ποτέ φτάσαμε σ' έναν ορισμό της έννοιας με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου τον Νοέμβριο του 2016. Από εκεί προέρχεται η διατύπωση: «[η] ικανότητα [της ΕΕ] να ενεργεί αυτόνομα, όταν και όπου αυτό είναι αναγκαίο, καθώς και με τους εταίρους, όταν αυτό είναι δυνατό». Η έννοια της στρατηγικής αυτονομίας χρησιμοποιήθηκε και πάλι από το Συμβούλιο το 2016, το 2017, το 2018, το 2019, το 2020 και, πρόσφατα, ακόμη και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2020, με το ευρύτερο περιεχόμενό της. Η PESCO και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας την έχουν επίσης υιοθετήσει.

Οπότε, θα μπορούσε κανείς να ρωτήσει: Γιατί πρέπει τώρα ν' αμφισβητηθεί; Το πρόβλημα είναι ότι, παρόλο που η στρατηγική αυτονομία συνιστά κοινώς αποδεκτή έννοια, δεν την αντιλαμβάνονται όλα τα κράτη μέλη με τον ίδιο τρόπο όταν χρησιμοποιείται σε διαφορετικά πεδία. Γι' αυτό, π.χ. ο καθορισμός των προϋποθέσεων για τη συμμετοχή τρίτων κρατών σε έργα PESCO ήταν τόσο ευαίσθητο θέμα για το οποίο ήταν τόσο δύσκολο να επιτευχθεί συμφωνία.

Γιατί είναι η στρατηγική αυτονομία πιο σημαντική από ποτέ;

Επειδή ο κόσμος έχει αλλάξει. Είναι δύσκολο να ισχυρίζεσαι ότι είσαι μια «πολιτική ένωση» ικανή να ενεργεί ως «παγκόσμιος παίκτης» και ως «γεωπολιτική Επιτροπή» χωρίς να είσαι «αυτόνομος». Ποιοι είναι λοιπόν οι παράγοντες που καθιστούν την έννοια αυτή πιο σημαντική από ποτέ;

Ο πρώτος είναι ότι η βαρύτητα της Ευρώπης στον κόσμο συρρικνώνεται. Πριν από τριάντα χρόνια, μας αντιστοιχούσε το ένα τέταρτο του παγκόσμιου πλούτου. Προβλέπεται ότι σε 20 χρόνια, το ευρωπαϊκό ΑΕΠ δεν θα υπερβαίνει το 11 % του παγκόσμιου —πολύ πίσω από την Κίνα, η οποία θα έχει διπλάσιο ποσοστό, κάτω από το 14 % των Ηνωμένων Πολιτειών, και στο ίδιο επίπεδο με την Ινδία.

Οι επόμενες δύο δεκαετίες θα είναι κρίσιμες, διότι η Κίνα θα τις εκμεταλλευτεί για να γίνει η πρώτη παγκόσμια δύναμη, προτού βρεθεί αντιμέτωπη με νέους δημογραφικούς περιορισμούς που θα επιβραδύνουν την ανάπτυξή της. Πιθανότατα τότε θα μπορούσε να πάρει τη σκυτάλη η Ινδία.

Το συμπέρασμα είναι απλό. Εάν δεν ενεργήσουμε τώρα, μαζί, η επιρροή μας θα χαθεί, όπως έχουν πειστικά υποστηρίξει πολλοί. Η στρατηγική αυτονομία, από την άποψη αυτή, είναι μια διαδικασία πολιτικής επιβίωσης. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι παραδοσιακές μας συμμαχίες παραμένουν ουσιαστικότητες. Ωστόσο, στο μέλλον δεν θα είναι αρκετές. Όσο αμβλύνεται η ανισορροπία δυνάμεων, ο κόσμος θα βασίζεται όλο και περισσότερο στη συναλλαγή —και την ίδια τάση θα έχουν όλες οι δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένης της Ευρώπης. Αυτή είναι μια αναπόδραστη αλήθεια.

«Σήμερα βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου η οικονομική αλληλεξάρτηση καθίσταται πολιτικά πολύ συγκρουσιακή.»

Ο δεύτερος παράγοντας έχει να κάνει με τον μετασχηματισμό της οικονομικής αλληλεξάρτησης, στην οποία εμείς, ως Ευρωπαίοι, έχουμε επενδύσει πολύ, ιδίως μέσω της υπεράσπισης της πολυμερούς προσέγγισης. Σήμερα βρισκόμαστε σε μια κατάσταση

*“Σήμερα
βρισκόμαστε σε
μια κατάσταση
όπου η
οικονομική
αλληλεξάρτηση
καθίσταται
πολιτικά πολύ
συγκρουσιακή.”*

που η οικονομική αλληλεξάρτηση καθίσταται πολιτικά πολύ συγκρουσιακή. Και αυτό που παραδοσιακά αποκαλούσαμε ήπια ισχύ μετατρέπεται σε μέσο σκληρής ισχύος.

Η κρίση της COVID-19 αποκάλυψε τον θεμελιακά ασύμμετρο χαρακτήρα της αλληλεξάρτησης, καθώς και τον ευάλωτο χαρακτήρα της Ευρώπης. Η επιστήμη, η τεχνολογία, το εμπόριο, τα δεδομένα, οι επενδύσεις γίνονται σταδιακά πηγές και μέσα ισχύος στη διεθνή πολιτική.

Πρόκειται για πολύ σημαντική αλλαγή, η οποία πρέπει να μας κατευθύνει στο να ενισχύσουμε όλα τα μέσα πέραν της ασφάλειας και της άμυνας, και ιδίως τις αρμοδιότητες και τα μέσα της Επιτροπής που έχουμε στη διάθεσή μας, προκειμένου να υπερασπιστούμε τα συμφέροντά μας.

Ένας άλλος σημαντικός λόγος είναι η μετατόπιση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος προς την Ασία, ιδίως στην πολιτική των ΗΠΑ. Η τάση αυτή δεν ξεκίνησε με την κυβέρνηση Τραμπ. Η κυβέρνηση Ομπάμα αρχικά είχε αποφασίσει να αποσύρει τα τελευταία αμερικανικά τεθωρακισμένα το 2013. Ωστόσο, μετά την κρίση στην Ουκρανία, αποφάσισε να επαναφέρει εκ περιτροπής μια τεθωρακισμένη ταξιαρχία. Και πάλι, το επιχείρημα παραμένει έγκυρο — όπως δήλωσε πρόσφατα και ο Γερμανός υπουργός άμυνας: «Μόνο αν πάρουμε στα σοβαρά την ασφάλειά μας θα κάνει και η Αμερική το ίδιο.» Δεν θα μπορούσα να συμφωνήσω περισσότερο.

“Στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, στη Λιβύη και στη Συρία, παρατηρούμε τον αποκλεισμό της Ευρώπης από τη διευθέτηση των εν λόγω συγκρούσεων προς όφελος της Ρωσίας και της Τουρκίας.”

«Στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, στη Λιβύη και στη Συρία, παρατηρούμε τον αποκλεισμό της Ευρώπης από τη διευθέτηση των εν λόγω συγκρούσεων προς όφελος της Ρωσίας και της Τουρκίας.»

Επιπλέον, η Ευρώπη έχει να αντιμετωπίσει σήμερα ορισμένες συγκρούσεις ή εντάσεις στην περιφέρειά της, στο Σαχέλ, στη Λιβύη και στην Ανατολική Μεσόγειο. Σε αυτές τις τρεις περιπτώσεις, η Ευρώπη πρέπει να αναπτύξει ακόμα μεγαλύτερη δράση και μάλιστα μόνη της, διότι τα προβλήματα αυτά δεν αφορούν πρωτίστως τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Όπως έγραψε ένας Πολωνός επιστήμονας, «οι ΗΠΑ δεν θα συμμετέχουν πλέον σε στρατιωτικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας στην Αφρική και τη Μέση Ανατολή και θα αφήσουν στην Ευρώπη την επίλυση των κρίσεων και των συγκρούσεων στην ευρωπαϊκή γειτονία».

Κατά συνέπεια, πρέπει να καλύψουμε πολλές ελλείψεις και κενά όσον αφορά τις ικανότητές μας και να είμαστε παρόντες και ενεργοί στις περιοχές όπου διακυβεύονται τα συμφέροντά μας. Στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, στη Λιβύη, καθώς και στη Συρία, παρατηρούμε ένα είδος «αστανοποίησης» των περιφερειακών συγκρούσεων (αναφέρομαι στη «διαδικασία της Ασάνα» για τη Συρία), η οποία οδηγεί στον αποκλεισμό της Ευρώπης από τη διευθέτηση περιφερειακών συγκρούσεων προς όφελος της Ρωσίας και της Τουρκίας.

Γιατί συμβαίνει αυτό; Πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί; Πρέπει να συμβιβαστούμε μ' αυτό; Αυτά τα ρεαλιστικά ερωτήματα πρέπει να τεθούν στο πλαίσιο της στρατηγικής αυτονομίας. Για τα θέματα αυτά, η αποκλειστική επίκληση του NATO δεν αρκεί πλέον.

Οι Ευρωπαίοι εξακολουθούν να έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για τους κινδύνους

Σήμερα, παρά την ευρεία συμφωνία, όταν πρέπει να καθοριστούν οι συγκεκριμένες επιπτώσεις αυτού του προσανατολισμού και το επίπεδο στρατηγικής αυτονομίας που αυτός συνεπάγεται, τα πράγματα περιπλέκονται. Μπορείς να είσαι περισσότερο ή λιγότερο αυτόνομος, ανάλογα με τα ζητήματα και ανάλογα με το ποιους παίκτες έχεις απέναντί σου.

Επιπλέον, είμαι σε θέση να γνωρίζω ότι δεν βλέπουν όλα τα ευρωπαϊκά κράτη τα προβλήματα με τα ίδια μάτια, καθώς δεν έχουν ούτε την ίδια ιστορία ούτε την ίδια γεωγραφία. Και συνεπώς δεν έχουν ούτε τις ίδιες στρατηγικές αντιλήψεις.

Ακόμα κι αν τα κράτη μέλη της ΕΕ γενικά συμφωνούν ότι αντιμετωπίζουν τους ίδιους κινδύνους, η αντίληψη αυτών των κινδύνων είναι αναγκαστικά διαφοροποιημένη. Στα ανατολικά, στα νότια, στα νοτιοανατολικά, η αντίληψη των απειλών και των κινδύνων δεν είναι η ίδια. Από αυτή την άποψη, ο στρατηγικός προσανατολισμός, που βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης, θα είναι πολύ σημαντικός, διότι αποσκοπεί ακριβώς στην εναρμόνιση της αντίληψης των απειλών και των κινδύνων.

Ωστόσο, το πλαίσιο που πρέπει να ορίσουμε δεν μπορεί να είναι απλώς η έκφραση των προτιμήσεων των ισχυρότερων κρατών. Γιατί κανένα κράτος στην Ευρώπη δεν έχει δικαίωμα να παραδίδει μαθήματα στους άλλους όσον αφορά τον προσδιορισμό των απειλών και των συμφερόντων της Ευρώπης.

Ο προσδιορισμός αυτός δεν είναι εύκολη δουλειά, αλλά δεν είναι κι αδύνατη, εάν αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα με συγκεκριμένους και όχι με αφηρημένους όρους. Για παράδειγμα, υπάρχουν σήμερα γαλλικές δυνάμεις που σταθμεύουν στην Εσθονία. Όπως υπάρχουν και εσθονικές ειδικές δυνάμεις που επιχειρούν μαζί με τη Γαλλία στο Μάλι. Δεν είμαι βέβαιος ότι χωρίς την Ευρώπη θα είχαν παρουσία στην Αφρική χώρες της Βαλτικής.

Επίσης, σκανδιναβικά και βαλτικά κράτη που βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή κυβερνοαπειλών και υβριδικών απειλών είχαν τη δυνατότητα να βασιστούν στη στήριξη και τη συνεργασία όλων των άλλων ευρωπαϊκών κρατών και της ΕΕ, η οποία έχει αναπτύξει μια πλούσια εργαλειοθήκη. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει όχι μόνο συνεργασία αλλά και αλληλεγγύη για αμοιβαία συνδρομή στην αντιμετώπιση ολόκληρου του φάσματος των απειλών.

Στρατηγική αυτονομία και διατλαντικός δεσμός

Όταν γίνεται λόγος για απειλές, ένα μείζον ζήτημα αφορά τη σχέση της Ένωσης με το NATO και ιδίως με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Πρόκειται για αρκετά ευαίσθητο ζήτημα. Ωστόσο, οι θέσεις δεν είναι τόσο αγεφύρωτες όσο πιστεύουμε. Πιστεύω ότι έχει περάσει η εποχή που δεν αναγνωριζόταν ή δεν λαμβανόταν σοβαρά υπόψη η ανάγκη για κοινή εξωτερική πολιτική και ασφάλεια.

Ταυτόχρονα, κανείς δεν αμφισβητεί τον ζωτικό χαρακτήρα της διατλαντικής σχέσης και κανείς δεν τάσσεται υπέρ της ανάπτυξης μιας πλήρως αυτόνομης ευρωπαϊκής δύναμης εκτός του NATO, το οποίο παραμένει το μόνο βιώσιμο πλαίσιο που διασφαλίζει την άμυνα του ευρωπαϊκού εδάφους.

«Μόνο μια πιο ικανή, και ως εκ τούτου πιο αυτόνομη Ευρώπη, μπορεί να συνεργαστεί ουσιαστικά με την κυβέρνηση του Τζο Μπάιντεν, ώστε η πολυμέρεια να ανακτήσει τον σπουδαίο ρόλο της.»

Μετά τις δηλώσεις της Βαρσοβίας και των Βρυξελλών του Ιουλίου 2016 και του Ιουλίου 2018, η συνεργασία μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ έχει φτάσει σε «πρωτοφανές επίπεδο», όπως αναγνωρίζεται στη Διακήρυξη των Συμμαχικών Ηγετών, του Δεκεμβρίου 2019, στο Λονδίνο. Η εκλογή του Τζο Μπάιντεν σίγουρα θα καταστήσει πιο εποικοδομητικό τον διατλαντικό διάλογο.

“Μόνο μια πιο ικανή, και ως εκ τούτου πιο αυτόνομη Ευρώπη, μπορεί να συνεργαστεί ουσιαστικά με την κυβέρνηση του Τζο Μπάιντεν, ώστε η πολυμέρεια να ανακτήσει τον σπουδαίο ρόλο της.”

Οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί θα συνεργάζονται στενά: στον τομέα της αντιμετώπισης της πανδημίας, στο εμπόριο, στην ασφάλεια και στο κλίμα ή ακόμη και όσον αφορά τα παιχνίδια ισχύος των μεγάλων δυνάμεων. Μόνο μια πιο ικανή, και ως εκ τούτου πιο αυτόνομη Ευρώπη, μπορεί να συνεργαστεί ουσιαστικά με την κυβέρνηση του Τζο Μπάιντεν, ώστε η πολυμέρεια να ανακτήσει τον σπουδαίο ρόλο της.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η εδραίωση του ευρωπαϊκού πυλώνα στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας καθίσταται πιο αναγκαία. Και ο ρυθμός εδραίωσής του θα βρίσκεται στο επίκεντρο της συζήτησης για τη στρατηγική αυτονομία. Ορισμένοι επιθυμούν να προχωρήσουν περισσότερο από άλλους, επειδή θεωρούν ότι πρόκειται για πολιτικό στόχο που συνεπάγεται πολύ μεγαλύτερη κινητοποίηση.

Επιπλέον, η Ατλαντική Συμμαχία μπορεί να λειτουργήσει πραγματικά μόνον εάν συμπεριφέρεται ως εξελισσόμενη σχέση μεταξύ συναινούντων και ισότιμων εταίρων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πιστεύω ότι η ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία είναι πλήρως συμβατή με έναν ισχυρότερο διατλαντικό δεσμό. Θα έλεγα μάλιστα ότι αποτελεί προϋπόθεση για αυτόν.

Εάν οι σχέσεις μεταξύ των μελών του είναι στατικές ή άνισες, θα καταλήξουν στη δημιουργία αμοιβαίων αντεγκλήσεων. Από την αμερικανική πλευρά, υπάρχουν παράπονα ότι οι Ευρωπαίοι δεν καταβάλλουν επαρκείς προσπάθειες για την άμυνά τους. Ως εκ τούτου, οι Αμερικανοί πολίτες διερωτώνται γιατί θα πρέπει να βοηθούν χώρες που δεν επιθυμούν να χρηματοδοτήσουν την ίδια την άμυνά τους. Ποιος θα μπορούσε να τους κατηγορήσει για αυτό;

Από την ευρωπαϊκή πλευρά, ορισμένοι ενδέχεται να φοβούνται ότι το τίμημα που καταβάλλεται για την εγγύηση αυτή μπορεί να είναι υπερβολικά υψηλό εις βάρος της διπλωματικής και στρατιωτικής αυτονομίας. Μπορούν να ισχυριστούν ότι, σε αντάλλαγμα της στρατιωτικής προστασίας που προσφέρουν στην Ευρώπη, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να απαιτήσουν, για παράδειγμα, την αγορά αμερικανικού στρατιωτικού εξοπλισμού. Με τον τρόπο αυτό, θα αποδυναμώνεται η δημιουργία στρατιωτικής βιομηχανικής βάσης στην Ευρώπη.

Ωστόσο, εμείς οι Ευρωπαίοι έχουμε κατορθώσει να σημειώσουμε ρεαλιστική πρόοδο σε αυτό το μέτωπο. Για παράδειγμα, μόλις εγκρίναμε έναν νέο κανονισμό που διέπει την πρόσβαση τρίτων σε έργα PESCO. Επιπλέον, πρόκειται να εγκρίνουμε τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας με αντίστοιχες διατάξεις.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO) αποτελούν πολύ ενδεικτικό παράδειγμα ρεαλιστικής στρατηγικής αυτονομίας. Η Ευρώπη δημιουργεί μηχανισμούς συνεργασίας και συμβάλλει στη χρηματοδότηση ενός ευρωπαϊκού προγράμματος που αποσκοπεί στην ενίσχυση της βιομηχανικής βάσης της Ευρώπης χωρίς να υπονομεύεται η ατλαντική αλληλεγγύη. Αντιθέτως, οι ικανότητες που

αναπτύσσονται από κοινού από τα κράτη μέλη, σε αυτά τα πλαίσια, ανταποκρίνονται και στις προτεραιότητες που προσδιορίζονται στο πλαίσιο του NATO.

Ό,τι ισχύει για τα έργα αυτά ισχύει και για τα μεγάλα διακυβερνητικά βιομηχανικά έργα, όπως το έργο Aircraft of the Future (SCAF), στο οποίο συμμετέχουν η Γαλλία, η Γερμανία και η Ισπανία. Τα έργα αυτά αναμένεται να ενισχύσουν την Ευρώπη χωρίς να βλάψουν τη διατλαντική σχέση. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να επιτύχουν. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο πρέπει να ξεπεραστούν οι σημερινές παρεξηγήσεις στον βιομηχανικό τομέα μεταξύ των εταίρων.

Σ' εμάς, τους Ευρωπαίους, εναπόκειται πρωτίστως το έργο της στρατηγικής αυτονομίας. Εάν θέλουμε να παραμείνουμε κάπως αξιόπιστοι στον κόσμο, εάν θέλουμε να αναπτύξουμε τη βιομηχανική μας βάση, πρέπει απαραίτητως να αναπτύξουμε την ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία που θα αποτελεί συνιστώσα της ευρωπαϊκής βιομηχανικής βάσης. Πρέπει επίσης να καταβάλλουμε προσπάθειες για τη μείωση των σημαντικών επιχειρησιακών μας κενών.

Η στρατηγική αυτονομία δεν περιορίζεται στην ασφάλεια και την άμυνα

Το ότι έχω προσεγγίσει το ζήτημα της στρατηγικής αυτονομίας κάπως περισσότερο υπό το πολιτικοστρατιωτικό πρίσμα οφείλεται στο γεγονός ότι το ζήτημα αυτό αποτελεί, όπως αναγνώρισα εξαρχής, την πιο ευαίσθητη διάσταση του προβλήματος.

“Ενώ στον τομέα του εμπορίου η ΕΕ είναι ήδη στρατηγικά αυτόνομη, όσον αφορά τη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις χρειάζονται και άλλες προσπάθειες.”

«Ενώ στον τομέα του εμπορίου η ΕΕ είναι ήδη στρατηγικά αυτόνομη, όσον αφορά τη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις χρειάζονται και άλλες προσπάθειες.»

Ωστόσο, δεν είναι και η μοναδική, διότι τα διακυβεύματα της στρατηγικής αυτονομίας δεν περιορίζονται στην ασφάλεια και την άμυνα. Αφορούν ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως το εμπόριο, η χρηματοδότηση και οι επενδύσεις. Ενώ στον τομέα του εμπορίου η ΕΕ είναι ήδη στρατηγικά αυτόνομη, όσον αφορά τη χρηματοδότηση και τις επενδύσεις χρειάζονται και άλλες προσπάθειες.

Πρέπει να ενισχύσουμε τον διεθνή ρόλο του ευρώ, ώστε να μην αναγκαστούμε να παραβιάσουμε τη νομοθεσία μας υπό το βάρος των δευτερευουσών κυρώσεων, και για να εξασφαλίσουμε πολύ πιο ισότιμους όρους ανταγωνισμού με την Κίνα όσον αφορά τα επενδυτικά πρότυπα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο διατλαντικός διάλογος για την Κίνα είναι πολύ χρήσιμος.

Σε όλα αυτά τα ζητήματα, έχουμε αρχίσει να επαναξιολογούμε τα εργαλεία μας ώστε να τα καταστήσουμε πιο αποτελεσματικά. Τούτο συνιστά μεγάλη αλλαγή στη διεθνή πολιτική. Διαθέτουμε τώρα έναν μηχανισμό ελέγχου των ξένων επενδύσεων, ενισχυμένα εμπορικά εργαλεία και μια χρήσιμη εργαλειοθήκη για το 5G, ενώ, το επόμενο έτος, θα έχουμε και καλύτερο έλεγχο των επιδοτούμενων επενδύσεων. Όλα αυτά τα μέσα βοηθούν στην οικοδόμηση της πολιτικής μας αυτονομίας.

Η πορεία αυτή επιταχύνθηκε από την κρίση της νόσου COVID-19, η οποία έδειξε με ποιον τρόπο ένα ζήτημα όπως η υγεία μπορεί να καταστεί γεωπολιτικό ζήτημα. Αυτά καθεαυτά, ούτε οι μάσκες ούτε τα αντιδραστήρια, ούτε τα αντιβιοτικά αποτελούν προϊόντα στρατηγικής σημασίας. Ωστόσο, όταν παράγονται από πολύ μικρό αριθμό χωρών που αποδεικνύονται δυνητικοί στρατηγικοί ανταγωνιστές, καθίστανται στρατηγικά προϊόντα.

Και αυτό που ισχύει για τα προϊόντα υγείας, ισχύει και για τα σπάνια μέταλλα, των οποίων ορισμένα κράτη ελέγχουν την παραγωγή ή τη μεταποίηση. Ως εκ τούτου, η Ευρώπη πρέπει να διαφοροποιήσει τις πηγές εφοδιασμού της και να παράσχει κίνητρα στις εταιρείες που επιθυμούν να μετεγκατασταθούν.

Η πολύ πρόσφατη δρομολόγηση της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τις Πρώτες Ύλες (ERMA) αποτελεί απτή συμβολή στην ευρωπαϊκή στρατηγική αυτονομία μετά την COVID-19. Η εταιρική σχέση επιχειρήσεων, επαγγελματικών ενώσεων και κυβερνήσεων θα εξασφαλίσει την πρόσβαση σε 30 συντελεστές παραγωγής κρίσιμης σημασίας, αυξάνοντας την εγχώρια παραγωγή και την ανακύκλωση και αναζητώντας φιλικούς προμηθευτές στο εξωτερικό.

Ο κατάλογος των ευαίσθητων υλικών υπερδιπλασιάστηκε την τελευταία δεκαετία, συμπεριλαμβάνοντας σπάνιες γαίες, αλλά και λίθιο, τιτάνιο και βωξίτη. Η συμμαχία θα επικεντρωθεί στις πλέον πιεστικές ανάγκες: ανθεκτικότητα της ΕΕ στην αξιακή αλυσίδα των μαγνητών με σπάνιες γαίες και των κινητήρων. Τούτο είναι ζωτικής σημασίας για τα βασικά βιομηχανικά οικοσυστήματα της ΕΕ, όπως η αυτοκινητοβιομηχανία, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η άμυνα και η αεροδιαστημική βιομηχανία.

Η συμμαχία θα επιληφθεί και άλλων αναγκών σε κρίσιμες και στρατηγικές πρώτες ύλες, συμπεριλαμβανομένων όσων σχετίζονται με υλικά για αποθήκευση και μετατροπή ενέργειας. Στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία της ευρωπαϊκής συμμαχίας συσσωρευτών το 2017 παράγει ήδη σημαντικά αποτελέσματα. Έως το 2025, η ΕΕ θα είναι σε θέση να παράγει επαρκή στοιχεία συσσωρευτών για την κάλυψη των αναγκών της ευρωπαϊκής αυτοκινητοβιομηχανίας —ακόμη δε και για την ενίσχυση της εξαγωγικής μας ικανότητας. Αυτό επίσης συνιστά ζήτημα στρατηγικής αυτονομίας!

Ένα άλλο ζήτημα στο οποίο διακυβεύεται η στρατηγική αυτονομία είναι τα δεδομένα. Έχουμε επιτύχει πολλά μέσω του ΓΚΠΔ. Ωστόσο, η μελλοντική πρόκληση θα είναι τα βιομηχανικά δεδομένα και τα δεδομένα μεταξύ επιχειρήσεων για τα οποία δεν υπάρχουν ικανοποιητικοί διεθνείς κανονισμοί. Πράγματι, σε έναν κόσμο όπου τα δεδομένα θα είναι το πετρέλαιο του 21ου αιώνα, η Ευρώπη δεν μπορεί να αφήσει τα δεδομένα της αποκλειστικά στους παράγοντες της αγοράς ή να τα κατασχέσει από κράτη των οποίων η προστασία των ελευθεριών δεν αποτελεί απόλυτη προτεραιότητα. Πρόκειται για έναν τομέα στον οποίο πρέπει να υπερισχύει ένα πραγματικά ευρωπαϊκό μοντέλο. Η ευρωπαϊκή φωνή πρέπει να ακουστεί.

Συμπέρασμα

Η στρατηγική αυτονομία δεν είναι ένα μαγικό ραβδί, αλλά μια μακροπρόθεσμη διαδικασία που έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι οι Ευρωπαίοι γινόμαστε κύριοι του εαυτού μας. Για να υπερασπιστούμε τα συμφέροντα και τις αξίες μας σε έναν όλο και πιο σκληρό κόσμο, έναν κόσμο που μας υποχρεώνει να βασιζόμαστε στον εαυτό μας για να διασφαλίσουμε το μέλλον μας.